

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÖLGESEL POLİTİKASI

İçindekiler

1. AB neden bir bölgesel politika geliştirme ihtiyacı duymuştur?
2. AB Bölgesel politikasının hedefleri nelerdir?
3. AB içinde bölgesel farklılıklar var mıdır, sebepleri nelerdir?
4. Bölgesel politika neden önemlidir?
5. AB Bölgesel politikasında rol oynayan kurumlar hangileridir?
6. Bölgeler Komitesi nedir; nasıl çalışır?
7. AB üyesi ülkelerin ayrıca kendi ulusal bölgesel politikaları var mıdır, AB düzeyindeki politikalarla uyum nasıl sağlanmaktadır?
8. Bölgesel Politika gelişmiş bölgelerden az gelişmiş bölgelere basit bir fon transferinden mi ibarettir?
9. Bölgesel politikanın mali araçları: Bölgesel Fonlar nasıl kullanılır?
10. Bölgesel Politika nasıl uygulanır?
11. Diğer bölgesel politika araçları nelerdir?
12. AB'nin bölgesel politikası başarılı olmuş mudur?
13. Genişleyen AB'de bölgesel politikanın sorunları nelerdir?
14. Uzun vadede AB Bölgesel Fonları nasıl bir değişime uğrayacaktır?
15. Türkiye'nin bölgesel kalkınma politikalarının AB'ye uyum durumu nedir?

Sunuş

AB'nin Bölgesel Politikası, Birliğin ekonomik ve sosyal alanda uyumlu bir biçimde gelişme ve bütünleşmesini sağlamak, bölgelerarası gelir dağılımı farklılıklarından doğan istihdam ve gelişme sorunlarıyla mücadele etmek amacıyla oluşturulmuştur. Avrupa Birliği, bütçesinin yaklaşık üçte birini Bölgesel Politika'ya ayırarak bölgeler arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılmasına verdiği önemi göstermektedir.

Birliğe üye 25 ülke ve 2007'de üye olması öngörülen Bulgaristan ve Romanya'ya göre Türkiye'de daha önemli sosyo-ekonomik farklılıklar gözlenmektedir. Bu sebeple AB'ye aday ülke olarak Türkiye için Bölgesel Politika'nın ayrı bir önemi olmalıdır. Buna rağmen Türkiye'de Bölgesel Politika kapsamında, bölgesel farklılıkları azaltmayı amaçlayan çalışmalar bugüne kadar yeterli düzeyde gerçekleştirilememiştir.

"Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası" başlıklı bu çalışma, bir yandan Bölgesel Politika'nın amaçları, ilkeleri ve işleyişini kapsamlı olarak ele alırken diğer yandan bu politikayı basit ve anlaşılır bir şekilde incelemeye çalışmaktadır.

1. AB neden bir Bölgesel Politika geliştirme ihtiyacı duymuştur?

Avrupa Birliği (AB), farklı kültür, dil, tarih ve geleneklerden oluşan bir mozaiktir. Birliğe üye 25 ülke arasında sosyo-ekonomik farklılıklar olduğu gibi, üye ülkelerin bölgeleri arasında da önemli dengesizlikler söz konusudur. 2004 Mayıs'ında gerçekleşen ve Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri ile G.Kıbrıs ve Malta'yı Birliğe dahil eden 5. genişlemeden sonra bölgeler arası dengesizlik iki katına çıkmıştır. Bölgesel gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıkların giderilmesi amacıyla her bir AB üyesi devlet, kendine özgü bir bölgesel politika geliştirmiştir. Bölgesel gelişme ile ilgili konular öncelikli olarak devletlerin kendi sorumluluk alanındadır. Bu amaçla üye ülkeler bölgesel gelişmenin sağlanması amacıyla gerekli altyapı çalışmalarını gerçekleştirmektedir.

Avrupa Birliği, dünyanın en zengin bölgelerinden biri olmasına rağmen Birliği oluşturan 254 bölge arasında az gelişmişliğe neden olacak gelir ve potansiyel farklılıkları gözlemlenmektedir. Bölgesel Politika hem bir dayanışma aracı, hem de ekonomik entegrasyonu destekleyen önemli bir faktördür. Dayanışma ve Uyum kavramları AB Bölgesel Politikası'nın temellerini oluşturmaktadır. Birlik, bölgeler arasındaki uyum ve dayanışmayı sağlamak, gelir eşitsizliklerini ve potansiyel farklılıklarını azaltmak ve ekonomik entegrasyonu sağlamak için Bölgesel Politika'ya ihtiyaç duymuştur.

Bu çerçevede, üye ülkeler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkları gidermek amacıyla Avrupa Birliği Bölgesel Politikası oluşturulmuştur. Söz konusu 'farklılıklar' ekonomik gelişmeyi destekleyecek doğal kaynakların, yerleşim ve coğrafi koşulların iyi olmadığı bölgelerde özellikle görülmektedir. Ayrıca ekonomik olarak kalkınmayı başarmış bölgelerde dahi, yapısal değişim ve küreselleşme nedeniyle zamanla birtakım sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. 'Eski' sanayi yöntemlerinin uygulanması, söz konusu bölgelerin ekonomilerinde sorunlara yol açabilmektedir. Bunun yanı sıra üretimin merkezlere kaydığı büyük şehirlerde 'çevre' diye tanımladığımız hemen şehrin kenarlarında oluşmuş bölgelerin iş ve nüfus kaybı süreci yaşaması da 'farklılıkların' oluşmasına sebep olan diğer bir önemli unsurdur.¹

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi Eurostat tarafından 25 Ocak 2004'de açıklanan verilere göre AB'nin en zengin ve en yoksul bölgeleri arasında önemli bir gelişmişlik farkı bulunmaktadır. AB'deki en zengin bölge olan Londra merkez, en yoksul bölge olan Polonya'nın Lubelskie bölgesinden 10 kat daha zengindir. Ortalama bir Londralının satın alma gücü ortalama bir AB vatandaşından üç kat fazla iken, Lubelskie'de yaşayanların satın alma gücü AB ortalamasının üçte biri kadardır. Zengin bölgeler genellikle AB-15 içinde bulunmaktadır, örneğin; Belçika/Brüksel, Lüksemburg,

¹ Prof. Ulrich Brasche, Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2001, s. 14-15

Almanya/Hamburg, Fransa/Ile de France. AB-15 içinde en yoksul bölge ise Yunanistan'ın Dytiki Ellada bölgesidir. AB'ye yeni katılan 10 ülke içinde özellikle Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde gelir düzeyi AB-15'e oranla daha düşüktür, o kadar ki; AB'deki en yoksul 5 bölgenin tamamı Polonya'da bulunmaktadır. Yeni on üye ülkenin katılmasıyla Birliğin nüfusu 378 milyondan 453 milyona çıkmış, oysa, Birliğin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sı yalnızca %5 oranında artmıştır. Yeni üye ülkelerde kişi başına gelir AB-15'dekinin yarısından azdır.

Dezavantajlı bölgelere istihdam ve ekonomik kalkınma için yardımı öngören AB Yapısal Fonları, aynı zamanda AB vatandaşları arasındaki dayanışmanın sağlanması için de başlıca araç olarak görülmektedir. Birliğin Bölgesel Politikası'nın en önemli aracı olarak değerlendirilen söz konusu fonlar 1988, 1993 ve 1999 yıllarında yeniden düzenlenerek ek finansal kaynaklara kavuşturulmuştur.

2. AB Bölgesel Politikası'nın hedefleri nelerdir?

AB Bölgesel Politikası temel olarak ekonomik ve sosyal alanda daha uyumlu bir bütünleşmeyi sağlamayı ve bölgeler arası farklılıkları gidermeyi amaçlamaktadır. Avrupa Birliği Komisyonu Bölgesel Politika kapsamında üç ana hedef belirlemiştir.

Hedef 1: *Kalkınmada geri kalmış bölgelerdeki yapısal uyumu ve gelişmeyi teşvik etmek*

Hedef 1 bölgeleri sağlanan destekler açısından en cazip bölgelerdir. 2000-2006 döneminde Hedef 1 kapsamında yardıma hak kazanan bölgelerin listesi, AB Komisyonu tarafından kişi başına GSYİH'sı AB ortalamasının %75'inden daha az olma ölçütüne göre hazırlanmaktadır. Ayrıca AB'nin en uzak bölgeleri de (ör: Fransa'nın deniz aşırı bölgeleri) Hedef 1 kapsamında yer almaktadır. Bunun yanı sıra nüfus yoğunluğunun oldukça düşük olduğu bölgeler de bu hedef kapsamına girmektedir.

Az gelişmiş bölgeler, daha az nüfus içermekle birlikte, yapısal yardımların büyük kısmını bu bölgeler almaktadır. Hedef 1 kapsamında, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu (ESF), Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) ile Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG)'den yararlanılmaktadır.

Hedef 2: *Ekonomik ve sosyal dönüşüm içerisinde olan bölgelerin desteklenerek karşılaşılan yapısal güçlüklerin giderilmesi*

Hedef 2, yapısal sıkıntılar yaşayan sanayi ve kırsal alanlar, şehirler ve balıkçılık sanayiine ait dört ana bölgeyi içermektedir. Buna göre:

- Sanayi bölgelerinde Topluluk ortalamasının üzerinde bir işsizlik oranı, Topluluk ortalamasının üzerinde bir sanayi istihdam oranı ve sınai istihdam oranında düşüş;
- Kırsal kesimde ise düşük nüfus veya tarım sektöründe yüksek işgücünün istihdamı, işsizlik veya yüksek oranda kırsal kesimden göç eğilimi;
- Şehirlerde yüksek düzeyde uzun süreli bir işsizlik oranı, yüksek düzeyde fakirlik, çevre sorunları, suç oranının yüksekliği ve düşük eğitim düzeyi;
- Balıkçılığa dayalı bölgelerde ise söz konusu sektörde istihdam oranında düşüş gibi kriterlere göre değerlendirme yapılmaktadır.

Bu hedef kapsamına girecek alanların nüfusunun toplam AB nüfusunun %18'ini aşmaması koşulu bulunmaktadır. Komisyon, sınai ve kırsal kesimdeki nüfusu ve işsizlik oranını ve Hedef 1 dışında kalan bölgelerdeki uzun süreli işsizlik oranlarını göz önünde bulundurarak böyle bir tavan getirmiştir. Üye ülkeler söz konusu kriterlere uygun bölgelerini kendileri belirleyip Komisyon'a sunarlar. Komisyon, üye devletlere danışarak, Hedef 2 kaynaklarından yararlanacak bölgelere ilişkin kesin bir liste hazırlar.

Liste, 7 yıl için hazırlanmakta olup, bu süre içinde herhangi bir nedenle kriz yaşayan bölgeleri de içerecek şekilde listeye ilaveler yapılabilir. Bu yöndeki düzenlemelerin öngörülen nüfus tavanını aşmaması gerekmektedir.²

Hedef 3: *Öğretim, eğitim ve istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasını desteklemek*

Hedef 3 altındaki ilke AB genelinde Hedef 1 bölgeleri dışındaki tüm bölgelerin desteklenmesini öngörmektedir. Esas olarak insan kaynaklarının geliştirilmesi için bir referans çerçevesi oluşturulmakta ve işsizlikle aktif mücadele; sosyal katılım ve kadınlarla erkeklerin eşit fırsatlara sahip olmasının teşviki; yaşam boyu öğretim ve eğitim sistemleri sayesinde istihdam imkanını güçlendirmek ve ekonomik ve sosyal değişikliklere uyum kabiliyeti gibi unsurları içermektedir.³

Bu üç hedefin parçası olmamakla birlikte, bölgelerin yardıma ehilliği için tanımlayıcı bir diğer çerçeveyi de Uyum Politikası oluşturmaktadır. Bu politika AB'nin en az gelişmiş ülkelere (on yeni üye ülke, İspanya, Portekiz ve Yunanistan) yöneliktir. Uyum Fonu, söz konusu ülkelere Ekonomik ve Parasal Birliğin gereklerini yerine getirebilmeleri için destek sağlamaktadır. Esas olarak çevre ve ulaştırma ile ilgili konuları içermektedir.

² a.g.e. s. 30

³ a.g.e. s. 31

3. AB içinde bölgesel farklılıklar var mıdır, sebepleri nelerdir?

Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında farklılıklar vardır. Bu farklılıkları ölçerken söz konusu bölgelerin topografik yapıları, kaynakların dağılımı, iklimleri, iç ve dış pazarlara uzaklıkları, yerleşim özellikleri ve bölgeye yapılan yardım göz önünde bulundurulur. Bu farklılıklar, AB'nin çoğulcu yapısını desteklemeleri bakımından yararlı olsa bile, bölgelerin "refah düzeyleri" açısından eşitsizliklere yol açmaktadır. Bölgesel farklılıkların oluşmasındaki en temel unsur gayri safi milli hasılanın (GSMH) dengesiz dağılımıdır. GSMH, kişi başına GSMH, işsizlik oranı, büyüme oranı gibi ekonomik kriterlerin yanı sıra 15 yaş altı nüfus oranı, 75 yaş üstü nüfus oranı, kentleşme oranı gibi demografik kriterler de bölgesel farklılıkların ölçümünde kullanılmaktadır. AB bölgeleri, bu kriterlere göre de farklılıklar göstermektedir.

Gelir düzeylerindeki farklılıkların nedeni olarak görülen üç unsur vardır. İlk unsur; bölgeler arasında ekonomik gelişmeyi destekleyen etmenlerin dağılımındaki çeşitliliklerdir. Doğal kaynakların, iklim koşullarının ve yerleşim şeklinin bölgelerde gösterdiği çeşitlilik gelir düzeylerinin farklılaşmasında önemli rol oynar. İkinci unsur, bölgenin yerel işgücünün ve tüketici tabanının yapısıdır. Yerel işgücünün verimli olarak çalışması ve tüketici tabanının zengin olması ile birlikte, sanayi yapılanması, dolayısıyla da gelir düzeyin artmaktadır. Ancak sınai yapılanmanın küreselleşme ve yapısal değişime ayak uyduramaması bu defa da sanayinin gelir düzeyini düşürmesine neden olmaktadır. Üçüncü unsur ise geliri yüksek olan alanlar da; çevre alanlardan veya bölgelerden gelen nüfus nedeniyle "yığılma" olmasıdır. Bu yığılma sonucunda da çevre alanlar ve bölgeler iş ve nüfus kaybı yaşarlar ve gelir seviyeleri açısından ilerleme kaydedemezler.

Bölgesel farklılıkların veya bölgesel uyumun ölçümünde ekonomik uyum, sosyal yakınlaşma ve yerleşim bölgeleri esas alınmaktadır. Ekonomik uyum GSMH ve kişi başına düşen GSMH'nin büyüme hızına ve satın alma gücüne dayalıdır. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler içerisinde gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasında geniş bir dağılım söz konusudur. Örneğin İngiltere'de %90 ila %280 olan farklılık, Almanya'da %60 ila %220'dir.⁴ Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve İspanya'da ise ekonomik uyum daha yüksek orandadır.

Sosyal yakınlaşmanın ölçütü işsizlik seviyesi ve az gelişmişlik düzeyinin altında yaşayan kişilerin toplam nüfusa oranıdır. Bu unsurda da geniş bir dağılım gözlenmektedir. Örneğin İrlanda'da %4,3, Avusturya'da %4,6 ve İngiltere'de %4,7 olan işsizlik oranı Polonya'da %18,1, Slovakya'da %15,9 ve İspanya'da %10,2'dir.⁵ Sanayi devrimi,

⁴ a.g.e. s.17

⁵ Eurostat, Mart 2005.

Avrupa'daki ekonomik dağılımı değiştirmek suretiyle, çalışan kesimin becerilerini geçersiz kılmış ve ek iş yaratılmadığı için işsizlik oranını yükseltmiştir.

Yerleşim bölgesi itibariyle uyum, bölgelerin, ekonomik faaliyetlerin yer aldığı merkezlere veya pazarlara ulaşabilme olanağına da bağlıdır. Yerleşim yapısına ve ulaşım altyapısına bağlı olan bu unsur, coğrafi özelliklere de dayalıdır. Örneğin yüz yüze iletişim gerektiren sanayiler için firmanın kurulacağı bölgedeki ulaşım olanakları büyük önem taşımaktadır. İletişim ve internet gerektiren sanayilerde ise iyi yetişmiş insan gücü ve düşük ücretle çalıştırabilme imkanı önem taşıyan unsurlardır.

4. Bölgesel Politika neden önemlidir?

Avrupa Birliği ülkeleri ekonomik yapıları açısından gelişmiş olmalarına rağmen üye ülkeler arasındaki farklı özellikler ve AB'nin içinde bulundurduğu 254 bölge arasındaki çeşitli konulardaki farklılıklar önemini korumaktadır. AB Bölgesel Politikası ise bu doğrultuda gerekli rehberliği ve ilkeleri geliştirerek, üye devletler tarafından oluşturulan bölgesel politikaların, Topluluk rekabet ve devlet yardımları kurallarıyla uyumlu ve koordinasyon içinde olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, Topluluğun muhtelif politika ve araçlarına, ihtiyacı olan bölgeleri göz önünde bulunduran bölgesel bir boyut vererek koordinasyonun sağlanması açısından da önem taşımaktadır.⁶ Bölgesel Politika AB kapsamındaki politik ve mali araçların tutarlı bir şekilde dağılımını sağlamak açısından da son derece önemlidir.

Bölgesel Politika'nın oluşturulmasındaki ilk adım; ülkelerin zenginliklerinin belirlenmesi ve karşılaştırmada kullanılması için GSYİH'nin hesaplanmasıdır. Örneğin, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın kişi başına düşen GSYİH'si Topluluk ortalamasının sadece %80'idir. Lüksemburg ise bu ortalamayı %60 oranında aşmıştır. Ekonomik kaynaklar eşit şekilde dağılmadığı için ve küreselleşmenin getirdiği zorluklar nedeniyle birçok bölge rekabette ve refahta diğerlerinden geri kalmıştır. Bölgesel Politika ile bu farklılıklardan doğan değişik gereksinimlerin karşılanması amaçlanmaktadır.

Avrupa Topluluğu'nu Kuran Antlaşmalar, bölgesel farklılıkları göz önünde bulundurmuş ve Topluluk'ta, uyumlu bir ekonomik kalkınmayı amaçlamıştır. AET Antlaşması'nın giriş bölümünde, üye ülkelerin ekonomik bütünleşmelerinin başarıya ulaşması için bölgeler arasındaki ekonomik gelişme farklılıklarının giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Topluluğun, 1975 yılından sonra üye ülkelere Bölgesel Kalkınma Politikası çerçevesinde, yaptığı yardımlarla bölgeler arasındaki farklılıkların artması engellenmeye çalışılmıştır. 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'nda da Topluluğun bütününde uyumlu bir kalkınmayı hızlandırmak amacıyla, üye ülkelerin aralarındaki

⁶ Bayburtlu, Mustafa. "Türkiye açısından bir değerlendirme: AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar." Ekonomik Forum. 15 Şubat-15 Mart 2002: 35.

ekonomik ve sosyal yakınlaşmayı güçlendirmesi ve geri kalmış bölgelerin veya kırsal alanların ilerlemesinde yardımcı olmaları öngörülmüştür. Bu bağlamda Bölgesel Politika başta mali yardım olmak üzere birçok yardımı da kapsamaktadır. Örneğin, mali yardımın %94'ü başarılı sonuçlar alabilmek için ekonomik altyapıyı yenilemek, endüstriyel, kırsal, kentsel ve balıkçılığa dayalı alanlarda ekonomik ve sosyal dönüşümü sağlamak, çalışma alanlarını çağdaşlaştırarak istihdamı teşvik etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu dağılımdan da görüldüğü üzere Bölgesel Politika, sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilmek ve Topluluk üyeleri arasında uyumlu bir rekabeti teşvik etmek amacıyla bölgelerin kendilerine özgü ihtiyaçlarını hedef almaktadır.

5. AB Bölgesel Politikası'nda rol oynayan kurumlar hangileridir?

Avrupa Birliği'ne üye devletlerin bölgesel farklılıklara göre yapılandığı bölgesel politikalar, Avrupa Birliği ve söz konusu bölgenin yetkili kurumları tarafından işbirliği içerisinde uygulanır. Yerel ve bölgesel kurumlar, Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan programları uygulamakla yükümlüdür.

Bölgesel Politika'nın hazırlanmasında rol oynayan ve AB bünyesinde yer alan kurumlar Komisyon, Parlamento ve Konsey'dir. Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu Bölgesel Politika'nın hazırlanmasındaki ilk adım olan önerge taslağını hazırlar. Bu noktadan sonra Konsey Yapısal Fonların dağılımını yapacak olan kurum olarak önergeyi gözden geçirir. Üye ülkelerin hükümetleri ve yetkili kurumları bölgelerin ihtiyaçlarını yansıtan birer belge hazırlar. Üye ülkeler ile Komisyon arasında görüş birliği sağlandığında ise önergeler yürürlüğe girmek üzere yerel ve bölgesel mercilere gönderilir. Komisyon, Konsey ve Parlamento'nun yanı sıra bir diğer AB yapısı olan Bölgeler ve Yerel Yetkililer Komitesi de AB bünyesinde olup; Bölgesel Politika'nın oluşumunda önemli bir rol oynar. Bu Komite bölgeleri örgütlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ancak Bölgeler ve Yerel Yetkililer Komitesi'nin görüşlerinin diğer AB kurumları üzerinde bağlayıcı bir etkisi yoktur.

Hazırlanan önergenin uygulanması ise söz konusu bölgedeki yetkili merci ve kurumların sorumluluğudur. Bölgesel Politika, bölgesel konulara müdahale edebilmek için gerekli olan yetkiyi de içerir.⁷ Bu yetkinin hangi kurumlara verileceği ise devletin yapısına bağlıdır. Avrupa Birliği üye devletleri arasında yerel, bölgesel ve merkezi politika kurumlarının dağılımını belirleyen iki temel model vardır. "Merkeziyetçi" devletlerde ulusal hükümetin yetkili organları bölgesel mevkilere hükmederken, "federal" devletlerde hiyerarşik bir yetki dağılımı vardır. AB'nin yerel, bölgesel veya merkezi kurumlara bölgesel gelişme konusunda doğrudan bir sorumluluğu yoktur.

⁷ Prof. Ulrich Brasche, Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2001, s. 27

Dolayısıyla, AB kurumları ile ulusal kurumlar arasındaki iletişim Bölgesel Politika'nın tasarısının ve uygulamasının ele alındığı müzakereler sırasında kurulur. Müzakerelerin kurumsal açıdan önemi, yerel ve bölgesel organların katılımının şart olmasıdır. AB'nin "yetki ikamesi" ilkesine dayanan bu yaklaşımı, bölge ile ilgili kararların halka en yakın seviyede alınmasını temin etmeyi amaçlamaktadır.

Projelerin uygulama sürecinde AB'ye bağlı olan Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Sayıştay'ı da önemli rol oynar. Avrupa Yatırım Bankası ana altyapı projelerinde kullanılan kredilerden sorumludur. Faaliyetleri arasında bölgenin gelişmesine yönelik kredi alan ortak finansman ve küçük borçlulara düşük kredi faizi uygulaması da vardır. Avrupa Sayıştay'ı ise AB tarafından yapılan mali yardımların harcanmasının kontrolünden ve gözetiminden sorumludur.

6. Bölgeler Komitesi nedir, nasıl çalışır?

Bölgeler Komitesi 1991 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'yla, yerel ve bölgesel kurumların en uygun şekilde temsil edilebilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Komitenin, görev süreleri dört yıl olan 317 asil ve 317 yedek üyesi vardır. Üye seçimleri ülkeler tarafından siyasi, coğrafi ve yerel/bölgesel dengeyi temsil etmek suretiyle, ülkelerin kendilerinin belirlediği seçim yoluyla yapılır. Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'nin 24; Polonya ve İspanya'nın 21; Avusturya, Belçika, Yunanistan, Hollanda, Portekiz, İsveç, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın 12; Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Slovakya ve Litvanya'nın 9; Letonya, Slovenya ve Estonya'nın 7; G.Kıbrıs ve Lüksemburg'un 6; Malta'nın ise 5 üyesi vardır. Başkan ve ilk başkan yardımcısı Komite üyeleri tarafından iki senelik dönemler için seçilir. Üyeler Komite çalışmalarını Lüksemburg'da yapar.

Bölgeler Komitesi'nin kurulmasının iki temel gerekçesi bulunmaktadır. Birincisi AB yasalarının yerel ve bölgesel düzeyde uygulanmasıdır. Komitenin bu düzeylerdeki kurumlara temsil hakkı vermesi, hazırlanan yasalarda bu kurumların söz hakkı almasını sağlamaktadır. İkinci konu ise AB'nin ilerleme süreci içerisinde vatandaşların gelişmeleri yakından takip edememesidir. Bir başka deyişle Komite, AB karar alma mekanizmaları merkezi ile vatandaşlar arasındaki açığı kapatmaktadır. Buna bağlı olarak Komite'nin üç temel ilkesi bulunmaktadır. Antlaşmalarda da bahsi geçen ve ilk ilke olan yetki ikamesi, Avrupa Birliği'nde, kararların, en uygun bir başka deyişle halka en yakın merciler tarafından alınması gerektiğini belirtmektedir. Bunun neticesinde Avrupa Birliği ulusal, yerel veya bölgesel kurumlar tarafından çözülmesi gereken bir sorunu kendi yaptırımları ile çözmeye çalışamaz. İkinci prensip olan yakınlık, hükümetlerin her seviyede halka yakın olması gerektiğini ve halkın yetki dağılımlarından haberdar edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ortaklık adı altındaki son ilke ise karar alma sürecinde ulusal, yerel ve bölgesel hükümetlerin AB ile beraber çalışması gerektiğini belirtmektedir.

Avrupa Birliği'nin genişleme süreci içerisinde de Bölgeler Komitesi önemli bir yere sahiptir. Aday ülkelerdeki yerel ve bölgesel kurumların katılım süreci hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bölgeler Komitesi'nin bilgilendirme çabaları içerisinde bilgi, görüş ve çekincelerin tartışıldığı Birleşik Danışma Kurulları da yer almaktadır.

Maastricht Antlaşması; Komisyon ve Konsey'in ekonomik ve sosyal uyum, Avrupa ağları içeriğinde taşımacılık, enerji ve telekomünikasyon, kamu sağlığı, eğitim ve gençlik ve kültür konularını içeren önerelerde Komite'ye danışmasını zorunlu kılmıştır. Amsterdam Antlaşması ile istihdam, sosyal politika, çevre, mesleki eğitim ve ulaştırma alanlarında da danışma zorunluluğu getirilmiştir. Bu alanların dışında Komisyon, Konsey ve Avrupa Parlamentosu yerel veya bölgesel bir sonuç taşıyacağını düşündüğu önerelerde Bölgeler Komitesi'ne danışabilirler. Komite de kendi görüşlerini AB gündemine getirebilmektedir.

Bölgeler Komitesi'nin faaliyetleri Komite üyelerinden oluşan altı uzmanlık komisyonu aracılığıyla yürütülür. Önergeler komisyonlarda incelendikten sonra taslak bir görüş oluşturulur ve Avrupa Komisyonu'nun görüşleriyle çatışan maddelere değişiklikler önerilir. Taslak görüş daha sonra senede beş defa gerçekleştirilen genel kurul toplantılarında ele alınır. Çoğunluğun taslak görüşü benimsemesi halinde, Bölgeler Komitesi bu fikri kendi görüşü olarak Komisyon'a, Parlamento'ya ve Konsey'e gönderir. Ayrıca Komite yetki alanı dahilindeki siyasi konularda da kararlar alabilmektedir.

Nice Antlaşması'nda Bölgeler Komitesi'nin genişleme sürecinden sonraki yapısı doğrultusunda iki değişiklik tasarlanmıştır. Birinci değişiklik; üyelerin yerel veya bölgesel bir kurumda çalışmasını ya da politik olarak sorumlu tutulabileceği bir kongreye üye olması, ikinci değişiklik ise; Bölgeler Komitesi üyelerinin Konsey üyelerinin oybirliği yerine çoğunluğun oylarını kazanarak seçilmesidir. Ayrıca, Nice Antlaşması genişleme sonrası dönemde Komite üyelerinin sayısını en fazla 350 olarak belirlemiştir.

7. AB üyesi ülkelerin ayrıca kendi ulusal bölgesel politikaları var mıdır, AB düzeyindeki politikalarla uyum nasıl sağlanmaktadır?

AB üyesi ülkeler yapıları itibarıyla birçok konuda farklılıklar göstermektedirler. Bu konuların başında bölgesel kalkınma stratejileri gelmektedir. Bu stratejilerin amacı, bölgesel kalkınmayı sağlamak ve ülke içi bölgesel farklılıkları en aza indirmektedir.

Her bir AB üyesi devlet, kalkınma stratejileri çerçevesinde, ulusal ve bölgesel önceliklerini göz önünde bulundurarak kendine özgü bölgesel bir politika geliştirmektedir. Ulusal bölgesel politikaların uygulanması ve AB düzeyindeki politikalarla uyum sağlanması aşamasında, kalkınma planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında yerel yönetimlere büyük sorumluluk düşmekte ve yerel yönetimlerle AB kurumları arasındaki işbirliği önem kazanmaktadır.

Programların uygulanması, doğru yönetimi ve etkinliği üye devlet tarafından atanan yönetim yetkilisinin sorumluluğundadır. Bu birimin görevleri istatistiki ve finansal verilerin toplanmasını, yıllık raporların hazırlanarak Komisyon'a sunulmasını ve ara değerlendirmenin düzenlenmesini kapsamaktadır. Sözü edilen programlama, özünde, çok yıllık kalkınma planlarının hazırlanmasıdır. Planlama iki ayrı usulle yapılabilmektedir. Buna göre;

- Her iki usulde de birinci aşama planın, üye ülkenin ulusal ve bölgesel önceliklerine ve ihtiyaçlarına dayanarak üye devlet tarafından sunulmasını içermektedir. Bu planın, bölgenin durumunu, kalkınma için en uygun stratejiyi tanımlaması ve mali desteğin türünü ve kullanım şeklini belirtmesi gerekmektedir. Birinci usulün ikinci aşaması, plana uygun olarak üye ülke ile ilgili bölgelerin işbirliğinde Komisyon tarafından oluşturulan Topluluk Destek Çerçevesi'nin (*CSF-Community Support Framework*) belirlenmesidir. 3. aşama ise yerinde müdahale, genellikle Uygulamalı Program (*OP- Operational Programme*), büyük bir proje veya genel bir hibe aşamasıdır. Basitleştirilmiş iki aşamalı usulün birinci aşaması da programın sunulmasıdır.
- İkinci aşama ise Tek Programlama Belgesi'nin (*SPD- Single Programming Document*) oluşturulmasıdır.

CSF'ler Hedef 1 kapsamında ehil olan bir ülke veya bir ülkedeki bölge gruplarıyla ilgili olmakta ve yapısal fonlar kapsamındaki bölgeler ve ülkelere ekonomik ve sosyal desteği belirlemektedir. Ayrıca, ulaşılmaması amaçlanan kalkınma hedeflerini ve öncelikleri sunmakta ve mali yönetim, izleme ve gözetim için düzenlemeleri oluşturmaktadır. Bu çerçevedeki gözleme faaliyeti üye devletin sorumluluğu altındaki gözetim komiteleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Gözetim komitesi yetkilisinin başkanlığında yürütölmekte ve uygulamanın kalitesi ile etkinliğinin sağlanmasını gözetmektedir. OP'ler Hedef 1 kapsamında özel bir bölge düzeyinde veya gelişme önceliklerinde (ulaştırma, eğitim, işletmeler için destek vb.) bir CSF'nin değişik önceliklerindeki detayları sağlamaktadır.⁸ SPD'ler ise OP ve CSF'den farklı olarak Hedef 1 bölgelerindeki Yapısal Fonların 1 milyar Euro'nun altında katkıda bulunduğu faaliyetler, Hedef 2 ve Hedef 3 kapsamındaki ulusal faaliyetler bölgeler ve balıkçılıkla ilgili programlardır.

Planların içermesi gereken bilgiler şu şekilde sıralanmaktadır;

- Bir önceki plan döneminin sonuçları ile ekonomik ve sosyal durumun analizi,
- Kullanılan stratejinin tanımı,
- Tahsis edilen değişik kaynakları özetleyen mali tablolar,

⁸ a.g.e. s.34

- Önerilen stratejinin çevresel etki değerlendirmesi,
- Tercihen sayısal olarak, beklenen sonuçları,
- Eylem için öncelikler, gereken ek mali tutar ve kullanılacak müdahale şeklidir.⁹

Planlar üç değişik şekilde değerlendirilmektedir.

- Önceden (tahmini) değerlendirme; üye devletin yönetim yetkilisi sorumluluğundadır,
- Ara değerlendirme; Komisyon ve yönetim yetkilisinin işbirliği ile gerçekleştirilmektedir,
- Son değerlendirme; Üye devlet ve yönetim yetkilisiyle işbirliği ve koordinasyon içinde olmak üzere AB Komisyonu'nun sorumluluğundadır.

Sonuç olarak, AB üye ülkeleri kendilerine özgü bölgesel politikalara sahiptirler. Bölgesel politikaları çerçevesinde planlar hazırlamakta ve bu planların uygulanması için gereken mali desteğin alınması için planları Komisyon'a sunmaktadırlar. Kalkınma planlarının uygulanmasında yerel yönetimler de büyük rol oynamakta ve ulusal bölgesel politikanın AB politikalarına uyum sürecinde tüm yönetim birimleri (AB/ulusal/yerel) işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmaktadır.

8. Bölgesel Politika gelişmiş bölgelerden en az gelişmiş bölgelere basit bir fon transferinden mi ibarettir?

Bölgesel farklılıkların azaltılması gereği temel AB politikaları arasına dahil edilmiş, AB'deki ekonomik ve sosyal kaynaşmanın öğelerinden biri olarak görülmüştür. AB'nin yapısal politikasının yasal temeli kurucu antlaşmalarda ve Amsterdam Antlaşması'na eklenen "Ekonomik ve Sosyal Dayanışma Protokolü"nde yer almaktadır. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 1(3). Maddesinde "...görevi tutarlılık ve dayanışma gösteren bir anlayışla üye ülkeler ve halkları arasındaki ilişki düzenlenmektedir. AET Antlaşması'nın 2. maddesi ise AB'nin görevini "üye ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal uyum ve dayanışmayı(...) teşvik etme" şeklinde tanımlamaktadır.

Kurucu Antlaşmalarda ve en temel belgelerde de yer aldığı şekilde Bölgesel Politika ile AB değişik bölgelerdeki gelişme düzeyleri arasındaki farklılığı ve geri kalmışlığı bir dayanışma modeli çerçevesinde sağlamayı hedeflemiştir.

Görüldüğü üzere Bölgesel Politika "zenginden al fakire ver" gibi basit bir kaynak transferi politikasından ibaret değildir. Yapısal fonlar aracılığıyla yardıma muhtaç geri kalmış bölgelerin desteklenmesi sağlanarak Topluluk vatandaşları arasındaki uyum güçlendirilmektedir.

⁹ a.g.e. s.35

9. Bölgesel Politika'nın mali araçları: Bölgesel Fonlar nasıl kullanılır?

Topluluk Bölgesel Politikası'nı güçlendirmek amacıyla 2000-2006 dönemini içeren bir faaliyet planı hazırlanmıştır. Bu doğrultuda 26 Mart 1999 tarihinde Berlin Avrupa Konseyi'nde yeni genişleme dalgasını içerecek şekilde yapısal politikalar reformunun gerçekleştirilmesi kabul edilmiştir.

Buna göre, AB Bölgesel Politikası'nın mali araçları dört yapısal fondan oluşmaktadır:

- **Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF- European Regional Development Funds)** Birliğin bölgeleri arasındaki sosyo-ekonomik dengesizlikleri azaltmayı amaçlamakta ve en az gelişmiş bölgelerin kalkınması için mali destek sağlamaktadır.
- **Avrupa Sosyal Fonu (ESF – European Social Fund)** : Eğitim ve mesleki eğitim, işsizliğin önlenmesi ve istihdamın artırılması, sosyal dayanışma ve fırsat eşitliği için yardım sağlamaktadır.
- **Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG – Financial Instrument for Fisheries Guidance)** : Bölgesel kalkınma ve ortak balıkçılık politikalarının gerçekleştirilmesine destek sağlamaktadır.
- **Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (FEOGA – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)**: Tarım sektörünün yapısının düzenlenmesi ve kırsal alanların kalkınmasına destek sağlamaktadır. Garanti Bölümü Hedef 1 dahilinde kırsal kalkınmaya kaynak sağlamaktadır (tarımsal işletmelerde yatırım, genç çiftçiler için başlangıç desteği, mesleki eğitim, tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması).

Söz konusu dört fonun yanı sıra, AB'nin en az gelişmiş üyelerine yönelik **Uyum Fonu (Cohesion Fund)** ile çevre ve ulaşım alanlarında altyapı projelerinin dengeli finansmanı aracılığıyla üye devletler arasında ekonomik ve sosyal uyumu ve birliği sağlamak hedeflenmiştir. Uyum Fonu 1993 Maastricht Antlaşması ile GSYİH'si AB ortalamasının %90'ının altında kalan üye ülkelerin Ekonomik ve Parasal Birliğin 3. kademesine girebilmelerine yardım sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Maastricht Antlaşması Euro alanına girebilmek için yaklaşma kriterlerini şart koşmaktadır. Bu bölgelerin kalkınması için sıkı bütçe politikasını ve artan altyapı yatırımlarını AB desteği olmadan gerçekleştirmek mümkün değildir.

1999 Berlin Avrupa Konseyi kararına uygun olarak 1 Ocak 2000'den itibaren Uyum Fonu'ndan yararlanmak isteyen ülkelerin kişi başı GSYİH'nin AB ortalamasının %90'ının altında olması ve ekonomik yaklaşma kriterini yerine getirmek için milli makro ekonomik programların uygulanması gerekmektedir.

Bu kriterlere göre on yeni üye ülke, Yunanistan, İspanya ve Portekiz Uyum Fonu'ndan yararlanmaktadır. Yunanistan, İspanya, İrlanda ve Portekiz Uyum Fonu'nun yürürlüğe girmesinden bu yana ekonomik durumlarında önemli bir ilerleme kaydetmiş ve EPB'nin 3. kademesine geçebilmek için gerekli koşulları yerine getirmiştir.

Fondan yararlanan üye ülkeler için GSYİH kriterine göre 2003 ara döneminde gözden geçirme raporu hazırlanmış, kişi başı GSYİH eşiğini aştığı (%101) belirlenen İrlanda, 1 Ocak 2004 itibarıyla Uyum Fonu kapsamından çıkarılmıştır. Uyum Fonu'na 2004-2006 yılları için ayrılan 15,9 milyar Euro'nun, 8,49 milyarının yeni üye ülkelere aktarılması öngörülmüştür.

10. Bölgesel Politika nasıl uygulanır?

Bölgesel Politikalar dahilinde yürütülen kalkınma programları Komisyon ve üye/aday ülkelerle birlikte belirlense de, Yapısal Fonların dağılımı Komisyon tarafından yapılmamaktadır. Birliğin maddi desteği, ulusal bütçe ile birlikte kullanılmaktadır. Programların takibi ve yürütülmesi ulusal ve bölgesel kurumların sorumluluğudur. Üye Ülkelerin ve Birliğin yükümlülüğü ihtiyacı olan alanların gelişimine katkıda bulunmakla sınırlıdır. Buna göre Bölgesel Politika'nın uygulanması aşağıdaki gibidir:

- i. Konsey, Avrupa Komisyonu ile Avrupa Parlamentosu arasında uzlaşmaya varılan önergeyi gözden geçirerek Yapısal Fonların bütçesini ve bütçenin kullanımına dair temel kuralların tasarımını yapar. Komisyon ile kalkınma programının yer alacağı ülke fonların kullanımından en verimli sonuçları alacak alanları tespit ederler. Ayrıca Komisyon bu konulara ait talimatları hazırlar.
- ii. Bu kararlardan sonra her üye ülke veya bölge kendi önergesini hazırlar ve ihtiyacı olan alanları ya da güçsüz sosyal toplulukları göz önünde bulundurarak bu önergeyi kalkınma planı adı altında toplar. Bu süreç içerisinde ekonomik ve sosyal katılımcılar da yer alabilirler. Komisyon'un talimatları da göz önünde bulundurulur.
- iii. Taslaklar tamamlandığında Komisyon'a teslim edilir.
- iv. Üye ülkeler ve Komisyon bu belgelerin içeriğini inceleyip onayladıktan sonra uygulamaya geçirilebilmesi için gerekli olan ulusal ve Topluluk fonlarını görüşür.
- v. Her iki tarafta konular hakkında fikir birliğine vardıklarında; Komisyon gerekli plan ve programları uygulamaya koyar. Hazırlanan bütçe çerçevesinde üye ülkelerin programları uygulamaya en kısa zamanda başlayabilmeleri için bir ödeme yapılır.
- vi. Bu programların detayları ulusal veya bölgesel makamlar tarafından kararlaştırılır. Bu süreç içerisinde Komisyon bilgilendirilir ancak etkin olarak

- katılımda bulunmaz. Belgelerin onaylanması ile birlikte projeler gereken talimatlara uyularak uygulanmaya başlar.
- vii. İlgili makamlar programların hedeflerine en uygun projeleri seçerler ve ihale teklif verenleri haberdar eder.
 - viii. Seçilmiş olan kuruluşlar bu aşamadan sonra uygulamalarına başlayabilirler ancak en başta belirtilen tarihe kadar olan mühlet içerisinde uygulamaların tamamlanması gerekir.
 - ix. Uygulama süreci içerisinde tahsis edilen kurumlar düzenli bir şekilde programların ilerleyişini izlerler. Ayrıca Komisyon'u bilgilendirip, verilen fonların en verimli şekilde kullanıldığına dair kanıt gösterirler. Komisyon ise kontrol amacıyla kullanılan göstergelerdeki ilerlemeleri izler ve değerlendirir. Buna ek olarak ülkeye yapılacak olan yardımın geri kalanını Yapısal Fonlar yoluyla ödemeye devam eder.

11. Diğer Bölgesel Politika araçları nelerdir?

Bölgesel destek programları, özgün faaliyetlerin belirlenmesini yerel ve ulusal yetkililere bırakmaktadır. Topluluk inisiyatifleri bu uygulamanın bir istisnası olarak ortaya çıkmaktadır ve Topluluk alanındaki sorunlara ortak çözümler bulmayı hedeflemektedir. 2000-2006 döneminde AB inisiyatifiyle hazırlanan ve bölgelere önerilen dört yatay program vardır. Bu girişimlere Yapısal Fonların yaklaşık %5,35'lik bölümü tahsis edilmiştir. Her girişim ayrı bir fon tarafından finanse edilmektedir. Topluluk girişimleri aşağıdaki dört temel programdan oluşmaktadır:

Interreg III: Topluluk alanının tümünde uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla, Topluluk içindeki ortak sınır bölgelerinde, Topluluk üyesi ülkelerle sınırları bulunan ülkelerin sınır bölgeleri arasında ve Topluluğun kendi içindeki bölgeler arasındaki işbirliklerini kapsar.¹⁰ Bu girişimlerin finansmanı Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu tarafından sağlanmaktadır. AB'ye komşu olan aday ülkeler kendi kısımlarını finanse etmek kaydıyla PHARE'dan fon kullanabilmektedir.

Leader+: Sürdürülebilir kalkınmanın yeni yerel stratejilerini belirlemek amacıyla kırsal alanlardaki sosyo-ekonomik eylem gruplarının işbirliğini desteklemektedir. Finansman kaynağı FEOGA Yönlendirme Bölümü olarak belirlenmiştir.

Equal: İstihdam pazarına girişte sorunlara neden olan eşitsizliklerin ve ayrımcılığın sebepleriyle mücadele etmek için yapılan işbirliğidir. Bu alandaki projeler, işbirlikleri Avrupa Sosyal Fonu tarafından finanse edilmektedir.

¹⁰ Bayburtlu, Mustafa. "Türkiye açısından bir değerlendirme: AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar." Ekonomik Forum. 15 Şubat-15 Mart 2002: 42-43.

Urban II: Krizdeki kentsel alanların ve semtlerin ıslah edilmesi amacıyla geliştirilen yenilikçi stratejileri ve işbirliklerini destekler. Finansman kaynağı Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF) olarak belirlenmiştir.

Yapısal Fonların Topluluk Girişimleri'ne ve Ükelere Göre Dağılımı

(milyon Euro, 2000-2006)

AB-15	Hedef 1	Hedef 2	Hedef 3	Balıkçılık	Uyum Fonu	Girişimler	Toplam
Belçika	690	486	817	33	0	231	2.257
Danimarka	0	199	397	221	0	92	909
Almanya	22.035	3.776	5.057	121	0	1.775	32.765
Yunanistan	23.143	0	0	0	3.388	952	27.483
İspanya	42.061	2.904	2.363	221	12.357	2.162	62.067
Fransa	4.201	6.569	5.013	254	0	1.155	17.192
İrlanda	3.409	0	0	0	584	183	4.177
İtalya	24.424	2.749	4.129	110	0	1.294	32.707
Lüksemburg	0	44	44	0	0	14	103
Hollanda	136	861	1.866	33	0	719	3.615
Avusturya	288	740	585	0	0	395	2.008
Portekiz	21.010	0	0	0	3.388	741	25.139
Finlandiya	1.008	541	442	33	0	280	2.304
İsveç	797	431	795	66	0	307	2.396
İngiltere	6.902	5.068	5.046	132	0	1.061	18.209
AB-15	150.104	24.397	26.553	1.226	19.717	11.361	233.328

Katılım Antlaşması'nda, 2006 yılı sonuna kadar geçerli olan mevcut programlama döneminde, Birliğe yeni katılan ülkelere yönelik herhangi bir yenilikçi eylem uygulanmayacağı belirtilmiştir. Yeni üye ülkelere 2004-2006 döneminde verilmesi öngörülen Yapısal Fonlar (milyon Euro olarak) aşağıda yer almaktadır:

AB-10	Hedef 1	Hedef 2	Hedef 3	Interreg	EQUAL	Uyum Fonu	Toplam
Çek Cum.	1.454,27	71,3	58,79	68,68	32,1	936,05	2.621,19
Estonya	371,36	0	0	10,6	4,07	309,03	695,06
G. Kıbrıs	0	28,02	21,95	4,3	1,81	53,94	113,44
Letonya	625,57	0	0	15,26	8,03	515,43	1.164,29
Litvanya	895,17	0	0	22,49	11,87	608,17	1.537,7
Macaristan	1.995,72	0	0	68,68	30,29	1.112,67	3.207,36
Malta	63,19	0	0	2,37	1,24	21,94	88,74
Polonya	8.275,81	0	0	221,36	133,93	4.178,6	12.809,7
Slovakya	1.041,41	37,17	44,94	41,47	22,27	570,5	1.757,39
Slovenya	237,51	0	0	23,65	6,44	188,71	456,31
Toplam	14.959,64	136,49	125,68	478,86	252,05	8.495,04	24.451,18

12. AB'nin Bölgesel Politikası başarılı olmuş mudur?

Avrupa Birliği için bölgesel kalkınmanın ayrı bir önemi ve önceliği bulunmaktadır. AB, bütçesinin üçte birini Bölgesel Politika'ya ayırarak bu konuya verdiği önem ve önceliği ortaya koymaktadır. Birlik, bölgesel kalkınmanın temel aracı olan Yapısal Fonları ve Uyum Fonlarını daha etkili kılabilmek amacıyla 1988, 1993 ve 1999 yıllarında reformlar gerçekleştirmiştir. 1999 Reformu, Yapısal Fonların AB bütçesi içindeki payını arttırmış, yönetimini basitleştirmiştir. Bunlara ek olarak, yardımların ve yönetimin tek merkezde toplanmasını önleyici tedbirler alarak, yönetim birimlerini (yerel yönetimler) daha etkin hale getirerek, yetkilerinin artmasını sağlamıştır. 1999 reformunun Bölgesel Politika ve Yapısal Fonlar üzerindeki etkisi ancak 2000-2006 döneminden sonra net olarak görülebilecektir.

Mevcut koşullarda 1988'den beri süregelen Bölgesel Politika faaliyetleri ve bu politika kapsamındaki Yapısal Fonların, Birliğe sonradan katılan ülkelerin (Yunanistan, İrlanda, İspanya, Portekiz, MDAÜ'ler, G.Kıbrıs ve Malta) uyum sürecini kısaltmış olduğu ve bu ülkelerin diğer üye ülkelere yaklaşmasını kolaylaştırdığı görülmektedir. Ayrıca Birliğin katılım öncesi fonları aday ülkelerin geri kalmış bölgelerinin kalkınmasına hizmet ederek bu ülkelerin katılım sürecini hızlandırmaktadır. Somut örnekler verecek olursak, İspanya'da Kanarya Adaları'nda AB katkılarıyla açılan Las Palmas Hastanesi, yüksek teknolojiye dayanan sağlık hizmetleri sunmaktadır. İrlanda'da telekomünikasyon yatırımlarına sağlanan destek, İrlanda'yı yüksek teknolojiye dayalı üretim yapan bir bölge haline getirmiş, rekabet gücünü arttırmış ve ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlamıştır. İtalya ve Yunanistan arasında Temmuz 2002'de sona eren denizaltı elektrik bağlantısı projesi AB'nin elektrik üretimini arttırmış ve yeni enerji kaynağı sağlamıştır. Birliğin katkıları ulaşım, KOBİ, sağlık, yerel kalkınma, düzenleme, altyapı

yatırımları, telekomünikasyon, teknoloji, çevre vb. alanlarda çoğaltılabilir. Bir başka deyişle, AB fonları birçok alanda kalkınmaya ve sosyo-ekonomik uyuma destek sağlamakta ve AB vatandaşlarının refah seviyesini yükseltmektedir.

Birliğin Yapısal Fonları, ülkelerin makroekonomik yapılarını da iyileştirmektedir. Hedef 1 kapsamındaki bölgelerin, kişi başı GSYİH'ları 2000 yılında Birlik ortalamasının %71'ine ulaşmıştır. Bir başka ifadeyle, uyum ülkeleri bu süreçte, gelişmiş AB bölgelerinin ekonomik düzeylerini yakalayabilmişlerdir. Buna karşın, üye ülkelerin kendi bölgeleri arasındaki farklılıklar artmıştır. Bu nedenle 2000-2006 dönemi Bölgesel Politikası kapsamında, üye ülkelerin kendi bölgeleri arasındaki farklılıkları azaltmak amacıyla da faaliyetler planlanmıştır.

Sonuç olarak, bu döneme kadarki Bölgesel Politika'nın Yapısal Fonları, tüm farklılıkları ortadan kaldıramasa da belli bir uyuma ulaşılmasını sağladığı için başarılıdır. AB, tüm üyelerinin ekonomik ve sosyal uyum içinde olmasını istemektedir. Bu nedenle, ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması başlıca amaçlarından biridir. Bölgesel Politika'nın AB politikaları içindeki önemi giderek artmaktadır. Reformlar ve öngörülen faaliyetler, önümüzdeki dönemde Bölgesel Politika'nın başarılarını arttıracak ve Yapısal Fonları daha işlevsel hale getirecektir.

13. Genişleyen AB'de Bölgesel Politika'nın sorunları nelerdir?

Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB-15 ülkelere uyumunu sağlamak, katılım hazırlıklarını hızlandırmak ve kolaylaştırmak amacıyla, 2000-2006 dönemi için bu ülkelerin katılıma kadar kullanacakları üç değişik katılım öncesi araç kabul edilmiştir:

- 1- **SAPARD** (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development); Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı (yılda 520 milyon euro)
- 2- **PHARE** kurumsal kapasite, Topluluk programlarının geliştirilmesi, bölgesel ve sosyal kalkınma ve sınıai yeniden yapılanma/ KOBİ gelişimi için (yılda 1.560 milyon euro)
- 3- **ISPA** (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) Katılım Öncesi Yapısal Politika Aracı (yılda 1.040 milyon euro).

ISPA'nın amacı Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe katılımlarına kadar AB-15 ülkelerinin standartlarına yaklaştırılmaları yani ekonomik ve sosyal alanlardaki uyumu için yapılacak harcamalarda mali yardım sağlamak olarak belirlenmiştir. ISPA özellikle iki konuda mali destek sağlamıştır; çevre ve ulaştırma. ISPA'nın "yatırım ağırlıklı" ve uygulanması maliyetli olan direktifler üzerinde yoğunlaşması hedeflenmiştir. Merkez ve Doğu Avrupa ülkelere AB'ye katılımı birlikte ISPA desteği kesilmiştir. Katılım öncesi

desteğin yerini Yapısal Fonlar almıştır. Hırvatistan'a, AB aday ülkesi olarak kabul edilmesinin ardından, ISPA Programı çerçevesinde 2005 yılı için 25 ve 2006 yılı için 35 milyon Euro yardım yapılması kararlaştırılmıştır.

PHARE Programı, 1989 yılında, adaylık başvurusu yapan Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerini AB üyeliğine hazırlamak için oluşturulmuştur. Başlangıçta yalnızca Polonya ve Macaristan'ı kapsayan Program, zamanla diğer Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerini ve Bosna-Hersek, Makedonya ve Arnavutluk'u kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Süreç içerisinde PHARE, AB'nin katılım öncesi stratejisinin en önemli aracı olmuştur. Program'ın amacı; Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde idari kapasiteyi artırmak, müktesebat uyumunu sağlamak, ekonomik ve sosyal uyumu geliştirmektir. Bosna-Hersek, Makedonya ve Arnavutluk için yapılan yardımlar 2000 yılından itibaren Balkanlar için özel olarak oluşturulan CARDS Programı'ndan sağlanmıştır. Hırvatistan'a AB mali yardımları; CARDS Programı (2002-2004 yılları için 189 milyon Euro) ve CARDS Bölgesel Programı (2002-2004 yılları için 80 milyon Euro) kapsamında yapılmıştır. PHARE kapsamında yapılan ödemeler 2006 yılına dek sürecektir.

Genişlemenin Bölgesel Politika'ya etkileri: AB üyesi ülkelerin sosyo-ekonomik açıdan Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri ile önemli farklılıklar içermesi sebebiyle, bu ülkelerin AB'ye girmesiyle Birliğin yapısı değişikliklere uğramıştır. AB'nin MDAÜ'leri bünyesine dahil edecek şekilde genişlemesinin, bu ülke bölgeleri ve 15 AB üyesi ülke bölgelerinin kalkınma düzeyleri arasındaki farklara bağlı olarak ekonomik ve sosyal sorunların doğmasına neden olması beklenmektedir. Genişleme ile birlikte:

- Birliğin nüfusu 378 milyondan 453 milyona çıkmış, Birlik içindeki dengesizlikler ikiye katlanmış, kişi başına ortalama gelir %12,5 azalmıştır.
- Tarım, yeni üyelerde 15 üyeli AB'ye kıyasla önemli yer tutmaktadır ancak tarımsal üretimdeki verimliliğin görece düşük olmasının yanı sıra tarım sektörüne girdi temin eden sanayilerle birlikte gıda işleme sanayi de yeterince etkin değildir.
- İşsizlik ve yoksullaşma önemli bir sorun teşkil etmektedir.
- Altyapı yetersizlikleri işletme faaliyetlerine zarar vermektedir.
- Çevre konularına uyum AB standartlarının oldukça gerisindedir.¹¹

Bu sorunların en aza indirilmesi amacıyla, diğer hazırlık çalışmalarının yanı sıra yeni üyeler için bir mali çerçeve çizilmesi de gerekmektedir. Gündem 2000'de yer alan bu husus Mart 1999'da Berlin Zirvesi'nde bazı değişikliklerle teyit edilmiştir. Berlin Avrupa Konseyi'nde karara bağlanan hususlar:

¹¹ Prof. Ulrich Brasche, Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyum, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2001, s.55

- Fonların yeniden dağıtımı ve katılım öncesi finansmanın, yeni üyeler lehine eski üye ülkelerin bölgesel yardımlarından büyük kesintiler öneren 2000-2006 AB bütçesinden sağlanması,
- Yeni üyelerin eşit koşullarda yardım almaları,
- Yeni üyeler için AB fonlarından kullanım tavanı olarak GSMH'nin %4'ünün belirlenmesidir.

14. Uzun vadede AB Bölgesel Fonları nasıl bir değişime uğrayacaktır?

Az gelişmiş bölgeler, yapısal fonlar sayesinde diğer bölgelere yaklaşma sürecine girmiş olmalarına rağmen AB ülkelerinde sosyal ve ekonomik uyum farklılıkları devam etmektedir.

Bölgesel Politika ve Yapısal Fonların uygulanmasındaki değişim gerekliliği, ekonomik büyümenin yavaşlaması, AB-15 içinde ve yeni üye ülkelerdeki istihdam eğilimleri ve sosyal uyum düzeyi, en önemlisi ise Birlik içinde önemli yapısal değişikliklere neden olan ve olmaya devam edecek genişleme politikasından kaynaklanmaktadır¹². 25 üyeli AB 3 grup ülkeden oluşmaktadır:

- En yoksul 6 yeni üye -kişi başı GSYİH'si Birlik ortalamasının %42'si olan ülkeler (Estonya, Litvanya, Letonya, Polonya, Slovakya ve Macaristan),
- Kişi başı GSYİH'si Birlik ortalamasının %71'i ile %92'si arasında olan ülkeler (İspanya, G. Kıbrıs, Portekiz, Malta, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Yunanistan),
- Kişi başı GSYİH'si Birlik ortalamasının %115'i civarında olan üye ülkeler (Lüksemburg, İngiltere, Danimarka, Hollanda, Almanya, Belçika, Fransa, İsveç, Finlandiya, İtalya, Avusturya ve İrlanda).

Genişlemenin yanı sıra, AB'yi etkileyen bir diğer faktör küreselleşmenin getirdiği rekabet baskısıdır. AB'de ekonomik büyüme yavaşlamaktadır. Ancak yeni üye ülkelerin ilk yıl sonunda oldukça umut verici büyüme oranları yakaladığı görülmektedir. AB-10'da, GSYİH'deki büyüme 2003'te %3.7 iken geçtiğimiz yıl %5'e yükselmiştir. 2005'te %4'ten fazla bir artış öngörülmektedir, bu rakam AB-15'teki oranların iki katından fazladır.

Yeni üyelerin AB'den önemli oranda destek aldıkları iki politika Ortak Tarım Politikası ve Bölgesel Politika'dır. AB bütçesi üzerindeki baskı, eski yararlanıcılar için fonların azaltılması ile sonuçlanacaktır. Yardımların daha az gelişmiş olan yeni üye ülkelere yönelmesi kaçınılmazdır.

¹² "Ekonomik ve Sosyal Uyum İkinci İlerleme Raporu Özeti", Avrupa Komisyonu, Ocak 2003, s.4

Bölgesel Politika'nın geleceğine ilişkin iki önemli başlık öne çıkmaktadır:

- *Genişleme:* Kaynakların az gelişmiş bölgelerde ve özellikle yeni üye ülkelerde yoğunlaştırılması hususunda bir görüş birliği bulunmaktadır. AB yapısal fonlarının önemli bir kısmının, gelişmişlik düzeyi 15 AB üyesi ülkenin çok altında olmasından dolayı yeni üye ülkelere aktarılacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Fonlardan yararlanmak için başlıca kriter olan AB'nin GSYİH ortalamasının %75'inin altında olma kriteri AB-15'in, henüz uyumunu sağlayamamış bir çok bölgesinde yerine getirilemeyecek ve bu bölgelere aktarılan yardımlar kesilecektir. Bu bölgelerin henüz bu yardımlara ihtiyaçları olması nedeniyle, geçici önlemler almak gerekmektedir.
- *Basitleştirilmiş Yönetim:* 2000-2006 dönemindeki uygulamalardan alınan dersler, gelecek uyum politikası için yönetim yöntemlerinin değiştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Üye devletler, AB Bölgesel Politika programları için yönetimin yetkiler, mali yönetim ve kontrol alanlarında ademi merkezîyetçi bir yapıda sadeleştirilmesini beklemektedirler. Üye devletler halihazırdaki idari sistemin, fazla detaylı olduğunu ve "bir beden herkese uyar" ilkesinin makul olmadığını kabul etmektedir.

AB Komisyonu 18 Şubat 2004'te, 2007-2013 Mali Çerçevesi'ne ilişkin Bölgesel Politika perspektifini ortaya koyduğu ekonomik ve sosyal uyuma ilişkin 4. raporunu yayımlamıştır. Birliğin 2007-2013 Mali Çerçevesi'nde Bölgesel Politika'ya ayrılan payın azalmadığını, 2000-2006 dönemindeki yaklaşık 260 milyar Euro'ya karşı önemli bir artışla 336 milyar olarak belirlendiği görülmektedir. Birliğin fonlardan yararlanmak için başlıca kriteri olan söz konusu bölgenin kişi başına GSYİH'sinin AB'nin GSYİH ortalamasının %75'inin altında olması kuralına değişiklik getirilmemiştir. Ancak, genişleme sonrasında "istatistik etkisi" olarak tanımlanan bir durum oluşmuştur. AB-15'in kimi bölgelerinin gelişmişlik düzeyleri düşük olsa bile, GSYİH'leri AB ortalamasının %75'inden fazladır. Bu bölgeler için geçici yardımlar vermeye devam edilecektir.

Komisyon, yeni mali çerçeve için uyum politikası stratejisini; ekonomik yapının farklılaştırılması ve modernleştirilmesi, temel altyapının geliştirilmesi, çevrenin korunması, idari kapasitenin güçlendirilmesi, işgücü piyasaları kurumlarının ve eğitim sisteminin kalitesinin artırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi olarak belirlemiştir. Uyum Fonu için söz konusu üye ülkenin GSYİH'nin AB ortalamasının %90'ından az olması kuralı değişmemiştir. Uyum Fonu yine ulaştırma ve çevre alanlarındaki projeleri destekleyecektir. AB, bu amaçları gerçekleştirmek için hem bölgesel hem de ulusal programlardan yararlanacaktır. Ayrıca, Interreg Girişimi'nden elde edilen tecrübeler ışığında sınır-ötesi işbirlikleri desteklenmeye devam edecektir. Adem-i merkezîyetçiliğin artırılması ve stratejik planlama ilkelerinde değişiklik öngörülmemiştir.

Raporda getirilen bir diğer önemli değişiklik, uyum politikasının Birliğin rekabetçiliğinin artırılmasına ilişkin Lizbon Stratejisi kapsamındaki önceliklerine uyumunun sağlanmasının öngörülmesidir. Bu hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı sürekli olarak izlenecektir¹³.

Yapısal Fonlar: Hedefler ve Mali Araçlar

2000-2006		2007-2013	
Hedefler	Mali araçlar	Hedefler	Mali araçlar
Uyum Fonu	-Uyum Fonu	Uyum ve rekabetçilik	-Uyum Fonu -Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu -Avrupa Sosyal Fonu
Hedef 1	-Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu -Avrupa Sosyal Fonu -Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu/ Yönlendirme -Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı		
Hedef 2	-Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu -Avrupa Sosyal Fonu	Bölgesel rekabetçilik ve istihdam -bölgesel -ulusal (Avrupa istihdam stratejisi)	-Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu -Avrupa Sosyal Fonu
Hedef 3	-Avrupa Sosyal Fonu		
Interreg	-Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu	Avrupa bölgesel işbirliği	-Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
URBAN	-Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu		
EQUAL	-Avrupa Sosyal Fonu		
Leader+	-Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu/ Yönlendirme		
Kırsal kalkınma ve balıkçılık	-Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu/ Garanti -Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı		
9 hedef	6 araç	3 hedef	3 araç

¹³ Avrupa Komisyonu, "Bölgeler için Çalışmak", 2004.

15. Türkiye'nin bölgesel kalkınma politikalarının AB'ye uyum durumu nedir?

Türkiye'de idari yapılanmada bölge esası bulunmamakla beraber bölge kavramı, ülkenin topografya ve iklim koşulları esasına göre geliştirilmiş ve ülke 7 coğrafi bölgeye ayrılmıştır. AB'de ise bölge tanımlaması kişi başına GSYİH, nüfus büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu gibi istatistikî kriterlere dayanılarak yapılmaktadır. Türkiye'nin katılım öncesi süreçte AB Bölgesel Politikası'na uyum sağlamak ve AB'nin bölgesel kalkınmaya sağladığı mali destekten yararlanabilmek için her aday ülke gibi AB kriterlerine uygun olarak bölgeleri belirlemesi gerekmektedir.

AB Bölgesel Politikası ve bu politika kapsamındaki mali desteğin ve yapısal araçların Türkiye'ye de sağlanabilmesi için Birlik, Türkiye'nin yapması gereken çalışmaları ve bölgesel farklılıkları azaltabilmek için koyduğu hedefleri Katılım Ortaklığı Belgelerinde belirtmektedir. Bu alanda kaydedilen aşama ise İlerleme Raporları'nda değerlendirilmektedir.

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin (2003) Bölgesel Politika ve yapısal araçların eşgüdümü ile ilgili bölümünde öngörülen çalışmalar;

- Bir Ulusal Kalkınma Planı aracılığıyla bölgesel farklılıkların azaltılmasını amaçlayan bir ekonomik ve sosyal uyum için ulusal politika ve NUTS II seviyesinde bölgesel kalkınma planlarının oluşturulmasına başlanması,
- Bu başlık altındaki müktesebatın uygulanmasını kolaylaştıracak yasal çerçevenin kabul edilmesi,
- Bu alanlarda kamu yatırımı için öncelik kriterlerini belirleyen çok yıllık bütçeleme kurallarının oluşturulması,
- Bölgesel kalkınmanın yönetimi için idari yapının güçlendirilmesidir.

Türkiye'nin adaylığının teyit edildiği günden bu yana Türkiye'de Bölgesel Politika kapsamındaki uyum çalışmalarında sınırlı da olsa bazı aşamalar kaydedilmiştir. Bölgesel sınıflandırma sistemi olan NUTS'a uyumlu bir sistem yürürlüğe koyulmuştur. Ulusal Program (2003), Bölgesel Politika ve bölgesel farklılıkların azaltılması için uygulanacak programları ve halihazırda yapılan çalışmaları da kapsamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin taslak Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006) Aralık 2003'de onaylanmış ve AB Komisyonu'na sunulmuştur.

Bölgesel kalkınmanın güçlendirilmesi için kalkınmada öncelikli yörelerde önemli ölçüde kamu yatırımı yapılarak altyapı farklılıklarının azaltılması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi için uygun bir çevrenin yaratılması, özel sektör yatırımlarının ve insan kaynaklarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Kalkınma stratejisi çalışmaları, 2004-2006

yıllarını kapsayacak şekilde DPT Müsteşarlığı bünyesinde gerçekleştirilmektedir¹⁴. Gözetim ve değerlendirmeyle ilgili olarak, Nisan 2004'de, Devlet Planlama Teşkilatı'nda yeni bir şube kurulmuştur. Her bir NUTS II bölgesinde, bir bölgesel istatistik ofisinin kurulması başta olmak üzere, bölgesel istatistik elde edilmesinde önemli gelişmeler olmuştur. Geçici NUTS sınıflandırması temel alınarak, Türkiye, bölgesel veriler için bir veritabanı oluşturmaya başlamıştır.

Türkiye Yapısal ve Uyum Fonları yürütülmesinde gerekli çatı ve yapıyı oluşturmada kayda değer bir çaba sarf etmiştir. Hizmet birlikleri, bölgesel istatistik ofisleri ve bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasına ilişkin kanun taslağının hazırlanmasına rağmen, söz konusu kurumların uygulamada işlevsel hale gelmesi için daha çok çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Yöresel düzeydeki bölgesel kalkınma yapıları halen zayıftır. Türkiye, bu başlık altındaki müktesebatı uygulamak için gerekli kurum ve mekanizmaları oluşturmalıdır. Bölgesel politikayı uygulayabilmek için gerekli kapasite, merkezi ve yöresel düzeyde etkinleştirilmelidir. Programlama kapsamında, toplumun farklı kesitlerinin etkili katılımı temin edilmelidir (özel sektörün yanı sıra bölgesel, yerel, sosyal ve ekonomik ortaklar) ¹⁵.

2003 Yılı KOB'da dile getirilen İBBS Düzey 2'lerde bölgesel kalkınma planları hazırlanmasına yönelik olarak, 2003 Mali İşbirliği Programlaması kapsamında, Samsun (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya illeri), Kastamonu (Kastamonu, Çankırı, Sinop illeri) ve Erzurum (Erzurum, Erzincan, Bayburt illeri) gibi üç İBBS Düzey 2 bölgesinde uygulanan bölgesel gelişme projeleri 2003-2006 dönemini kapsamaktadır. Yine MEDA tarafından desteklenen Doğu Anadolu Kalkınma Programı da 2003-2006 döneminde uygulanmaktadır.

Kayseri (Kayseri, Yozgat, Sivas illeri), Konya (Konya, Karaman illeri), Ağrı (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars) ve Malatya (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) İBBS Düzey 2 bölgeleri bölgesel gelişme programı ise, 2004 AB Katılım Öncesi Destek Programı'na dahil edilmiştir. Ayrıca, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Projesi (DOKAP) ve Zonguldak- Bartın- Karabük Bölgesel Kalkınma Projesi için hazırlanmış olan master planların birer bölgesel faaliyet programına dönüştürülmesi öngörülmektedir. 2005 AB Katılım Öncesi Desteği'nden yararlanması öngörülen İBBS Düzey 2 Bölgesi Trabzon'dur (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin).

İlgili mevzuatın uygulanmasını kolaylaştıracak yasal çerçevenin kabul edilmesi ve uygulamaların gerçekleştirilebilmesi amacıyla istatistiği verilerin toplanması, yerel

¹⁴ Ulusal Program, 2003, s.586

¹⁵ Avrupa Komisyonu, Türkiye 2004 İlerleme Raporu.

yönetim reformu, Bölgesel Politika ve yapısal fonların koordinasyonu gibi konularda gerekli kanun hazırlıkları ve çalışmalar ilgili kurumlarca yürütülmeye başlanmıştır.

DPT Müsteşarlığı, 2004-2006 yılları için hazırlanan ÖUKP kapsamında, bölgelere yönelik kamu yatırımlarına ilişkin öncelik kriterlerini ortaya koyan çok yıllık bütçe usullerini oluşturarak, kamu yatırımlarının İBBS Düzey 2'lerde çok yıllık bütçe usullerine uygun olarak dağıtılmasını ve izlenmesini sağlayacaktır.

Bölgesel kalkınmayı yürütecek idari yapıların güçlendirilmesi amacıyla DPT Müsteşarlığı Bölgesel Kalkınma ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü bünyesinde Avrupa Birliği Bölgesel Programlar Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Kurumsal yapılanma ve bölgesel kalkınma ajanslarının oluşturulmasında, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), bazı bölgelerde iller arası hizmet birlikleri oluşturarak, NUTS II türü bir yapılanma getirmiştir. Bu bölgesel idari yapılar, bölgesel kalkınma programlarının hayata geçirilmesinde il ve belediye yönetimlerinin işbirliği içinde çalışmasını sağlamaktadır. Topluluk fonlarıyla desteklenen bölgesel kalkınma projelerinin yürütüldüğü NUTS II bölgelerinde toplam dört hizmet birliği işlevsel vaziyettedir¹⁶.

Türkiye'de Bölgesel Politika kapsamında, bölgesel farklılıkları azaltmayı amaçlayan çalışmalar bugüne kadar yeterli düzeyde gerçekleştirilememiştir. AB Bölgesel Politikası çerçevesinde, bölgesel kalkınma için yeni hedeflerin belirlenmesi, yeni araçların kullanılması ve bu konuyla ilgilenecek kurumlara yetkilerin ve imkanların sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmalar başlangıç düzeyinde olduğu için olası sonuçların, programların bitiş tarihi olarak belirlenen 2006 yılından itibaren görülmesi beklenmektedir.

¹⁶ a.g.e.

Kaynakça

Avrupa Komisyonu, Ekonomik ve Sosyal Uyum İkinci İlerleme Raporu Özeti", Ocak 2003

Avrupa Komisyonu, "Bölgeler için Çalışmak", 2004

Avrupa Komisyonu, Türkiye 2004 İlerleme Raporu

Brasche U. Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2001

Bayburtlu, M. "Türkiye açısından bir değerlendirme: AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar." Ekonomik Forum. 15 Şubat-15 Mart 2002

Ulusal Program, 2003

İnternet Adresleri

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği
<http://www.deltur.cec.eu.int>

Avrupa Komisyonu
<http://europa.eu.int>

İktisadi Kalkınma Vakfı
<http://www.ikv.org.tr>